

Grāmatas u. c. izdevumi

2015. gada jūnijā nāca klajā arheoloģes **Ilzes Birutas Lozes** monogrāfija „**Lubāna mitrāja apdzīvotība akmens laikmetā. Rēzeknes novada mezolīta un neolīta apmetnes**”. Grāmata ir veidota no desmit nodaļām, galvenokārt ir veltīta tieši Rēzeknes novada akmens laikmeta apmetnēm. Tās galvenais uzdevums ir arheoloģiskā materiāla publikācija, tostarp Kvāpānu II apmetnes materiālu pirmpublicācija. Kā grāmatas priekšvārdā norāda grāmatas autore, tad *Lubāna mitrājs, būdams viens no vislielākajiem neolītiskajā Eiropā, sniedz ieskatu par apdzīvotības ilgtermiņa ciklu 10 000 gadu garumā. Tieši šis apstāklis – viena reģiona veiksmīga apsekošana un darba lauka izveide – ir uzskatāms par mūsdienu arheoloģijas prioritāti. Tas tiek augsti vērtēts un izvirzīts par piemēru jauno arheologu apmācībai.*

Grāmata var noderēt kā mācību materiāls Rēzeknes Augstskolas un citu augstskolu studentu apmācībai, veidojot sapratni par jaunu arheoloģisko objektu atklāšanas nepieciešamību. Grāmata ir izdota ar Izglītības un zinātnes ministrijas atbalstu, prezentācijas pasākumos tā tiek dāvināta skolām, bibliotēkām, muzejiem.

2015. gada jūnijā tika izdots ES projekta „Teritoriālās identitātes lingvokulturoloģiskie un sociālekonomiskie aspekti Latgales reģiona attīstībā” laikā sagatavotais izdevums „Latgalieša CV” (red. **Sanita Lazdiņa**). Tas ir papildināts izdevums un sagatavots latgaliešu literārajā valodā „**Latgalīša CV**”. Izdevuma autori (**Ingars Gusāns, Sanita Lazdiņa, Heiko F. Marten, Sandra Murinska-Gaile, Solvita Pošeiko, Ilga Šuplinska**) koncentrētā veidā izstāsta latgalieša vēstures, valodas, literatūras, izglītības, mūzikas, amatniecības un mediju stāstu. Var teikt, ka tā ir latgaliskā kultūrintitātes „ābece”, akcentējot būtiskākos pavērsiena punktus Latgales kultūras vēsturē.

Izdevums sagatavots ar Izglītības un zinātnes ministrijas atbalstu, tiek dāvināts skolām, muzejiem, bibliotēkām.

2015. gada septembrī nāca klajā uzreiz **divi Luisa Kerola grāmatas „Alise Breinumu zemē” izdevumi** – viens Īrijā, pieejams L. Kerola grāmatas kolekcionāriem, ievietots Britu bibliotēkas katalogā, pateicoties izdevējam **Maiklam Eversonam** (*Michael Everson, www.evertype.com*), otrs tepat Latvijā, pateicoties IZM finansiālam atbalstam. Jāatzīmē, ka abi tulkojumi ir atšķirīgi: 1) noformējumā – Latvijā izdotajā ir izmantoti plakāti, ko sagatavojušas RA dizaina programmas studentes docētājas Diānas Apeles vadībā, Īrijā izdotajai grāmatai ir L. Kerola oriģinālgrāmatas ilustrācijas, 2) valodā, jo Latvijas izdevums ir gatavots ar gada atšķirību, tāpēc slīpētas atsevišķas formas un frāzes, 3) tikai Latvijas izdevums ir papildināts ar spēlēm pēc katras nodaļas, tādējādi padarot grāmatas lasīšanas procesu interaktīvu un palīdzot bērnam tikt galā ar visai sarežģīto Alises pasauli.

Grāmatas tulkošana ilga vairākus gadus, iedibinot grāmatu izdošanas sēriju „Pasauļs kārmanā”. Grāmatas tulkotāja – Latvijas Kultūras akadēmijas absolvente **Evika Muizniece**, tulkojums slīpēts sadarbībā ar dzejnieku **Valentīnu Lukaševiču**, latgalisti **Sandru Ūdri** un grāmatas redaktori **Ilgu Šuplinsku**.

L. Kerola grāmatas tapšanas 150 gadei tika sagatavots arī zinātniska rakstura izdevums, kurā trijos sējumos literatūrzinātnieks Džons Lindsets (*Jon Lindseth*) apkopojā: 1) esejas par Alises stāstiem, tulkojuma un uztveres problēmām, ko rakstījuši zinātnieki vai tulkotāji no visas pasaules, 2) bibliogrāfiju, kurā uzrādīti visi zināmie grāmatas „Alise Brīnumzemē” tulkojumi un izdevumi angļu valodā pasaulē; 3) vienas nodaļas atkārtots tulkojums angļiski no dažādām pasaules valodām, lai redzētu, cik daudzveidīgi un sarežģīti ir noticis pats grāmatas tulkošanas process.

Grāmata ceļo pa Latgali, ir dāvināta bērniem Dagdas, Kaunatas, Kārsavas, Baltinavas, Bērzgales, Nautrēnu, Upītes, Tilžas, Rugāju, Eglaines skolās. 2016. gadā grāmatas lasījumi un literārās darbnīcas notiks Rēzeknes Centrālajā bibliotēkā.

Notikumi

2015. gada 22. maijā Latvijas Universitātē RA REGI zinātniskā asistente **Sandra Murinska-Gaile** aizstāvēja disertāciju „**Latgales reģiona prese kultūrsociālajā telpā**” (disertācijas vadītājs profesors Dr.philol. Viesturs Zanders), iegūstot doktora grādu komunikācijas zinātnē. Pētījuma recenzenti – profesore Dr.hist., V. Zelče, profesors Dr.phil. A. Dimants, profesors Dr.art. D. Hanovs, Tartu Universitātes lektors PhD Ragne Kōuts-Klemm.

Šis ir pirmais plašākais akadēmiskais pētījums, kas apkopo daudzpusīgu informāciju par vietējiem medijiem. Tas sniedz teorētisko pamatojumu komunikācijas zinātnē, ļaujot izvērtēt vietējo mediju darbības principus, savukārt empīriskais pētījums ataino Latgales preses izdevumu attīstību un atklāj nozīmīgākos notikumus un procesus vietējo laikrakstu ikdienā kopš 1991. gada, kā arī analizē reģiona iedzīvotāju komunikatīvās integrācijas veidošanas praksi.

Disertācija ir lasāma: http://www.szf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/promocijas_darbi/Murinska-Gaile_promocijas_darbs.pdf

2015. gada 13. septembrī sadarbībā ar Rēzeknes Latgaliešu kultūras biedrību, Kultūras ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju un vairākām Latgales pašvaldībām tika organizēts **N.Rancāna izcilāko Latgales reģiona skolotāju konkursa noslēguma pasākums**. Žūrija izskatīja 28 pieteikumus, balvai izvirzot 9 pretendentes. Īpašs prieks par profesori Lidiju Leikumu, kas saņēma balvu par devumu latgalistikā.

Pasākums ļāva veidot ciešāku sadarbību kā ar skolu, tā ministriju pārstāvjiem. Pasākums iecerēts kā ikgadēja tradīcija, svinot N. Rancāna dzimšanas dienu kādā no

Latgales pašvaldībām. Pasākumā nominanti saņēma arī RA izdevumus un speciāli šim pasākumam veidoto izdevumu par garīdznieku, sabiedrisko darbinieku un Rēzeknes Valsts skolotāju institūta direktoru N. Rancānu.

2015. gada 22. septembrī RA REGI pētniece **Antra Kļavinska** Latvijas Universitātes Valodniecības zinātņu nozares promocijas padomes atklātajā sēdē aizstāvēja promocijas darbu „**Etnonīmi latgaliešu folklorā: lingvistiskais aspekts**” (darba zinātniskā vadītāja asociētā profesore Dr. philol Laimute Balode; recenzentes: profesore Dr. philol. Sanita Lazdiņa, profesore Dr. habil. philol. Dace Markus, profesore Dr. philol. Anna Vulāne).

Promocijas darba zinātniskā novitāte saistāma ar etnonīmu identificēšanas un tipoloģijas problēmu risināšanu, antropoloģiskās lingvistikas un kognitīvās lingvistikas teorētisko atziņu izmantojumu etnonīmiskās leksikas semantikas analīzē; latgaliešu folkloras tekstu izmantojumu latgaliskā latviskuma savdabības, kultūras lauka atklāsmei pašnosaukumu izveidē un cittauniešu nominēšanas procesu aktualizēšanā. A. Kļavinskai ir piešķirts filoloģijas doktora zinātniskais grāds baltu valodniecībā. Disertācija ir skatāma: http://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31016/298-51022-Klavinska_Antra_ak05177.pdf?sequence=1

No 13. septembra līdz 20. novembrim **Latgales reģiona 8.–12. klašu skolēniem** bija iespēja piedalīties **konkursā „Muna sāta, škola, pogosts/ piļsāta 1917.–2015. godi”**. Konkurso rīkoja RA sadarbībā ar Rēzeknes Latgaliešu kultūras biedrību, Kultūras ministriju un Izglītības un zinātnes ministriju.

Konkursa mērķis bija – apzināt lokālos, individuālos naratīvus (stāstus) par spilgtākajiem notikumiem, personībām dzimtās, skolās, skolu vēsturē, pagastos/ pilsētās, kas atklāj 1917. gada situācijas raksturojumu, tās ietekmi un izmaiņas gandrīz 100 gadu ilgā attīstības posmā.

Konkursā piedalījās 50 skolēni no 11 Latgales skolām. Konkursa nolikums paredzēja, ka jaunieši savu redzējumu izklāsta, veidojot avīzi. Tas nebija nejauši, jo pirmais laikraksts „Gaisma” savu lasītāju satika tieši pirms 110 gadiem. Konkurssam tika iesniegtas 15 avīzes, kas tika vērtētas divās klašu grupās: 8.–10.klase un 11.–12. klase.

Par uzvarētājiem kļuva Preiļu Valsts ģimnāzijas 10. klases skolēns Ilgmārs Rubīns, kurš veidoja avīzi „Peļieču Gaisma” (konsultants V. Maksimovs, Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzeja speciālists), un Maltas Bērnu un jauniešu centra komanda (konsultante S. Svikša, laikraksta „Vietējā Latgales Avīze” žurnāliste) ar avīzi „Dzirkstelīte”. Jāpiebilst, ka abi konsultanti ir RA absolventi.

Konkursa materiāli, kā arī pētnieku sarūpēti apraksti būs par pamatu jaunai datospēlei, ko paredzēts izveidot sadarbībā ar SIA „MS-IDI” līdz Latgales kongresa simtgadei.

2015. gada 15. decembrī LU Humanitāro zinātņu fakultātē Valodniecības zinātņu nozares promocijas padomes sēdē RA REGI zinātniskā asistente **Solvita Pošeiko** aizstāvēja promocijas darbu „**Valodas un to funkcionalitāte pilsētu publiskajā telpā: Baltijas valstu lingvistiskā ainava**”, iegūstot filoloģijas doktora grādu. Darba vadītāja: profesore Dr.philol. Sanita Lazdiņa, recenzenti: Dr.habil. philol. I. Druviete, Dr.habil. philol. Z. Ikere, Dr.habil. philol O. Bušs.

Promocijas darbā pirmo reizi tik plašā Baltijas valstu areālā (t. i., 9 reģionālajās pilsētās) ir veikta lingvistiskās ainavas izpēte, apvienojot lingvistikas, semiotikas un kultūrvēstures studijas. Īpaša uzmanība ir veltīta nosaukuma zīmēm, izvērsti sniedzot ergonīmu klasifikāciju pēc formas, satura un funkcionalitātes, kā arī lingvistiskā noformējuma (leksikas, interpunkcijas, stilistikas), semantikas un semiotikas analīzi. Tāpat novatora ir lingvistiskās ainavas izpētes pieejas kā zinātniskās metodes aprobācija, attīstīšana un pilnveidošana Baltijas valstīs.

Izmantojot pētījuma teorētisko materiālu, izveidoto valodas zīmju datu bāzi (<http://ldata.ru.lv/>) un iegūtos rezultātus, tiek gatavota monogrāfija. Disertācija ir lasāma: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/31349/298-51593-Poseiko_Solvita_sp10146.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Konferences

2015. gada 23.–24. aprīlī RA notika 4. starptautiskā konference „**Autors. Teksts. Laikmets**” (koordinatore – S. Ratniece), kas bija veltīta literatūrzinātnieces Ilonas Salcevičas 75 gadu jubilejai. Jubilāre kopā ar mazdēlu bija sagatavojuši dzimtas prezentāciju, bagātīgi atspoguļojot visu latgaliešu literatūras tapšanas procesu, sākot no Konstances Daugules-Kempas, Pītera Līpeņa un beidzot ar ieskatu mūsdienu jaunākās literatūras vērtējumā. I. Salcevičas kolorītais stāstījums atklāja nevienu vien nezināmu lappusi latgaliešu un latviešu literārās personības mūžā.

Konferencē diskutēja par 2014. gada latviešu, latgaliešu un ārzemju literatūru, jaunākajiem pētījumiem literatūras vēsturē un jaunāko metodoloģiju teksta analīzē, aktualizēja mijsakarības literatūrā un nacionālajos kodos (mitoloģija, folklorā, etnogrāfija, latgaliešu teksti, Latvijas citu tautu un citu novadu literatūra). Tika prezentēti arī Rēzeknes, Liepājas un Pleskavas filoloģijas studentu jaunākie pētījumi literatūrzinātnē.

Pirmās konferences dienas noslēgumā interesenti un dalībnieki tikās ar dzejnieci Annu Rancāni, kura lasīja savus dzejoļus un dalījās atmiņās par dramaturgu un ilggadēju skolēnu literārās nometnes „Aicinājums” vadītāju Daini Grīnvaldu. Vēlāk varēja ieklausīties fragmentā no Andra Zeibota apceres par D. Grīnvaldu un jauno autoru no Liepājas (Undīne Arāja, Dace Metēja, Ēriks Vilsons), Rēzeknes (Inga Kaļva, Anita Mileika, Oskars Orlovs) un Rīgas (Anna Belkovska, Gints Dreimanis,

Ance Kristāla, Alise Redviņa, Andrejs Vīksna) dzejas un prozas priekšlasījumos. Pēc tam klātesošie tika iesaistīti Liepājas teātra aktiera Ērika Vilsona monoizrādē, kas bija izveidota pēc R. Blaumaņa noveles „Nezāle” motīviem. Savukārt pēc otrās konferences dienas dalībnieki devās uz Roberta Mūka memoriālā muzeja atklāšanas pasākumu pēc tā renovācijas Galēnos, Riebiņu novadā.

Šobrīd tiek gatavots konferences rakstu krājums.

Pateicoties valsts pētījumu programmas „Letonika – Latvijas vēsture, valodas, kultūra, vērtības” apakšprojektam „Vērtību aspekti Letonikā” (koordinatore: Ilga Šuplinska), bija iespējams pieteikt un organizēt **XII starptautiskajā baltistu kongresā** Viļņas Universitātē (2015. gada 28.–31. oktobrī, <http://www.baltistikongresas.flf.vu.lt/index.php/lv/par-kongresu>) **sekciju „Globalizācija un reģionālisms – valodu un kultūru mijiedarbības globālais raksturs”** (vad.: profesore S. Lazdiņa, profesore I. Šuplinska).

Sekcijā tika nolasīti 13 referāti, prezentējot Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, ASV, Krievijas, Itālijas Kongress u. c. valstu pieredzi globalizācijas elementu pētniecībā. RA pārstāvēja REGI humanitārā virziena pētnieki: S. Lazdiņa, I. Gusāns, S. Pošeiko, I. Šuplinska, A. Kļavinska, S. Ūdre, V. Malahovskis, A. Juško-Štekele.

Projekti

<http://langoer.eun.org>

Kopš 2014. gada RA tiek realizēts projekts, kas paredz aktivitātes, lai aktivizētu mazāk lietotās valodas, īpaši valodas un izglītības politikas jomā (projekta aprakstu sk.: <http://langoer.eun.org/>). Projekta vadošais partneris ir Nīderlande, Frīzu Akadēmija.

2015. gadā būtiskākie projekta rezultāti ir saistīti ar skolotāju tālākizglītības kursu organizēšanu. Projektā tika plānota viena skolotāju grupa – līdz 40 cilvēkiem. Tā kā tika saņemts ap 80 pieteikumu, tika lemts izveidot divas skolotāju grupas, viena no tām kursus apguva 2015. gada martā, otra – aprīlī, maijā abu grupu skolotāji prezentēja savus individuālos darbus. Tā bija skolotāju kompetences paaugstināšana digitālo rīku apgūvē, lai ar dažādu datorprogrammu palīdzību varētu izveidot atraktīvus, skolēniem un pašiem skolotājiem baudāmus mācību materiālus novadmācības, latviešu valodas u. c. mācību priekšmetu mācīšanā. Tā bija nelielu videofilmu veidošana par dzimto skolu, pagastu, pilsētu; subtitru rakstīšana, īpaši

populārām latgaliešu dziesmām, bet arī mulfilmām un izglītojošiem sižetiem; tekstu pievienošana fotogrāfijām, veidojot nelielus foto stāstus par klasē realizētiem projektiem u. tml.

Otrs temats, kas īpaši tika uzsvērts kursu laikā, bija brīvpieejas mācību resursi tīmeklī (OER – *Open Educational Resources*). Skolotājiem tika rādīti repozitoriji latviešu valodas un latgaliešu literārās valodas apguvei. Kursanti, darbojoties katrs ar savu datoru, izmēģināja gan spēles, gan iepazīnās ar mājaslapām, gan izmēģināja uzdevumu pildīšanu, iejūtoties skolēnu lomā. Paralēli tematam par OER skolotāji tika iepazīstināti arī ar plaģiāta jautājumiem, proti, brīvpieejas licenču veidiem. Kursu noslēgumā tika saņemts daudz pozitīvu vērtējumu; ieskatam tikai viens, kas noteikti dod iedvesmu strādāt arī turpmāk: „...atklāju, ka ir daudz interesantu lietu, ko var JOPROJĀM iemācīties no dzimtās augstskolas pasniedzējiem”.

Visu sešu valstu kursu rezultāti un retāk lietoto valodu loma izglītībā un sabiedrībā kopumā – pamatā šie divi jautājumi tika apspriesti seminārā, kas oktobra sākumā notika Nīderlandē, Frīzu Akadēmijā (*Open Learning in Minority Languages: Chances and Perspectives*). No RA piedalījās arī visas projekta dalībnieces: S. Lazdiņa, I. Šuplinska un S. Pošeiko. Detalizētāku ieskatu seminārā aplūkotajos jautājumos, kas tiek skatīti arī visa projekta laikā (2014–2016), var gūt, noklausoties interviju: <http://padlet.com/alacre/langoer1015/wish/74251344>.

Sanita Lazdiņa,
LangOER projekta Latvijas grupas vadītāja

Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta programmas “Pētniecība un studijas” aktivitātes “Pētniecība” projekts “Dzimumsocialitāte kultūras un varas mijattiecībās: Latvijas un Norvēģijas diversitātes” (Nr. NFI/R/2014/061) tiek īstenots arī RA no 2015. gada septembra.

Sadarbībā ar projekta vadošo partneri Latvijas Universitāti (LU, zinātniskā vadītāja profesore Ausma Cimdiņa) un Dzimumsocialitātes pētījumu centru (STK) Oslo Universitātē RTA humanitārā virziena pētnieces (profesore I.Šuplinska, asociētā profesore A. Juško-Štekele) ir aktualizējušas dzimumsocialitātes jautājumus etniskajos un nacionālajos diskursos.

Projektam ir vairāki apakšmērķi, kas veicinātu gan sabiedrības informētību un izpratni par dzimumsocialitātes jautājumiem, rosinātu feminisma/ dzimumsocialitātes pētījumus iekļaut augstskolu studiju programmās starpnozaru dimensijā, nodrošinātu politisko, sociālo un akadēmisko dzimumsocialitātes diskursa ilgtspēju Latvijas

sabiedrības pilsoniskajā kultūrā.

Projektā iesaistītie pētnieki kopš pagājušā gada septembra strādā pie diviem pamatuzdevumiem. Pirmkārt, katram pētniekam ir sava individuālā pētījuma tēma, kas, iekļaujoties kopējā projekta problemātikā, atklāj dzimumsocialitātes jautājumu izpratni kultūrā un sabiedrībā. Otrkārt, veido pamastruktūru dzimumsocialitēts terminoloģijas vārdnīcai, kurā varētu būt iekļauti ap 100 svarīgu jēdzienu, kas ļauj izprast dzimumsocialitātes, vēsturi, teoriju, perspektīvas un atklāt Latvijas un Norvēģijas pieredzes specifiku šajos jautājumos.

Jāpiebilst, ka projekta gaitā tiks veikta arī kvantitatīvā un kvalitatīvā anketēšana un intervēšana, noskaidrojot sabiedrības viedokli un informētību par dzimumsocialitātes jautājumiem. RA pētnieces jau ir izstrādājušas anketu, kas palīdzēs noskaidrot respondent viedokli par dzimuma lomām, stereotipiem svētku koncepta sakarā.

Projekta kopējais izmaksas 283 030 EUR, no kurām 85,2% ir Norvēģijas finanšu instrumenta līdzfinansējums, 10% valsts budžeta finansējums un 7,5% iesaistīto institūciju finansējums. Īstenošanas termiņš: 01.05.2015.–30.04.2017.

Ilga Šuplinska,
projekta koordinatore RA

Kultūras ministrija

Sadarbībā ar Rēzeknes Latgaliešu kultūras biedrību RA realizē Kultūras ministrijas finansētu **Latvijas valsts simtgades projektu „Latgales apvienošanās kongresam 100”**, nodrošinot vairāku konceptuāli svarīgu pasākumu īstenošanu līdz kongresa simtgadei 2017. gadā.

Proti: konkursa „Muna sāta, škola, pogosts/ piļsāta 1917.–2015. godi” organizēšanu, N. Rancāna balvas izsludināšanu un balvas pasniegšanas ceremonijas rīkošanu; pētnieciskā darba veikšanu par Latgales apvienošanās kongresu; kā arī datorspēles par Latgales vēsturi koncepcijas un tehniskās specifikācijas izstrādi.

Projektā iesaistīti RA virziena „Valoda un kultūra” studējošie, kā arī vēstures pētnieks V. Malahovskis, projektu koordinators RA M. Igaveņš. Sadarbība tiks turpināta arī nākamajā gadā.

Ilga Šuplinska,
projekta vadītāja

Prakses

No 2015. gada 25. jūnija līdz 1. jūlijam RA docētāji, studenti, Pleskavas Valsts universitātes pārstāvji, postfolkloras grupa „Rikši” piedalījās **folkloras praktikumā** (vad. – prof. I. Šuplinska) **Dagdas novadā**. Praktikumā tematika bija senie amati; mērķis – apzināt, vākt un vēlāk arī sistematizēt savāktos folkloras materiālus, parādīt, ka seno amatu prasmes ir palikušas un mūsdienās attīstās vairākās amatniecības nozarēs.

Pateicoties sadarbībai ar Dagdas novada domi, Folkloras centra vadītāju Intu Viļumu, praktikuma norises laiks bija visai noslogots. Papildus ierastajām vizītēm pie teicējiem tika sarīkots koncerts vietējiem iedzīvotājiem, kā arī vakarēšanas pasākums Lubāna pilskalnā kopā ar Dagdas novada folkloras kopām: <http://www.dagda.lv/otherpages/visas-zinas/browse/9/backto/15/article/dagdas-tv-ra-folkloras-ekspedicija-dagda.html>.

Šobrīd rit materiālu sakārtošanas un sistematizēšanas darbs.